

Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU8y

Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att ge bl.a. kulturutskottet tillfälle att yttra sig över ett förslag till utskottsinitiativ om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten.

Kulturutskottet begränsar sitt yttrande till den del som rör kulturutskottets beredningsområde.

Kulturutskottet föreslår utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta att miljö- och jordbruksutskottet tar ett utskottsinitiativ i enlighet med förslaget.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, V, L, MP) och ett särskilt yttrande (SD).

Utskottets överväganden

Förslag om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten

Förslaget till utskottsinitiativ

Ledamöterna från Centerpartiet i miljö- och jordbruksutskottet lämnade den 18 maj 2021 ett förslag till utskottsinitiativ om vattendirektivets påverkan och genomförande.

Enligt förslaget bör regeringen tydliggöra hur 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska tillämpas. Vidare bör enligt förslagsställarna regeringen överpröva vattenmyndigheternas fem åtgärdsförslag för att säkerställa en god balans mellan samhällsekonomisk kostnad och miljömässig nytta som ligger i linje med riksdagens beslut om ”Vattenmiljö och vattenkraft” samt livsmedelsstrategins mål. Regeringen bör också säkerställa att de s.k. HARO-värdena (huvudavrinningsområde) ligger mer i linje med den förstudie som gjordes och att dessa inte leder till utrivningar av vattenkraft av ekonomiska skäl, att de miljöanpassningar som görs inte går ut över möjligheten att öka effekten i befintlig vattenkraft samt att platsspecifika bedömningar kring alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och att detta görs i samråd med berörda aktörer.

Förslagsställarna hänvisar till att samrådet för de fem vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram avslutades den 30 april. Åtgärdsprogrammen är en sammanställning av de åtgärder som ska vidtas under vattendirektivets sista cykel, under åren 2022–2027, och handlar om åtgärder för att bl.a. minska övergödning och åtgärda vattenhinder. Om de föreslagna åtgärdsprogrammen fastställs i sin nuvarande form innebär det enligt förslagsställarna mångmiljardbelopp för kommuner och enskilda att upgradera VA-system samt för vattenkraftsägare att riva ut eller vidta kostsamma åtgärder för att kunna fortsätta sin verksamhet. Även för lantbrukets del riskerar dessa åtgärder att bli mycket kostsamma och gå emot de mål för en svensk livsmedelsstrategi som riksdagen har beslutat om och som säger att livsmedelsproduktionen ska öka och att konkurrenskraften och lönsamheten ska stärkas.

Kompletterande information

Information från Riksantikvarieämbetet

Miljö- och jordbruksutskottet har med anledning av förslaget till utskottsinitiativ beslutat att inhämta upplysningar från bl.a. Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Sådana upplysningar lämnades av RAÄ vid

miljö- och jordbruksutskottets sammanträde den 9 juni 2021. RAÄ anförde då bl.a. följande.

De många undantag ("kraftigt modifierade vatten") som har gjorts från vattendirektivets krav på vattenkvalitet hittills har uteslutande meddelats i syfte att värna vattenkraften. Inget undantag har gjorts i syfte att skydda kulturmiljön. De undantag som begärs från direktivet gäller uteslutande energiförsörjning och inte att man vill värna om en unik kulturmiljö.

De aktuella kulturmiljöerna förvaltas ofta av hembygdsföreningar som saknar de ekonomiska resurser som krävs för att rena vattnet enligt direktivet. Bland annat kan krav komma på att anlägga s.k. fiskvägar för att fisken lättare ska kunna vandra i vattendragen. Sådana modifieringar, liksom andra försök att återställa vattendragen till dess ursprungliga status, blir lätt kostsamma och därmed omöjliga för mindre förvaltare att genomföra.

Av ovanstående skäl är det enligt RAÄ rimligt att undantag från direktivet även ska gälla känsliga kulturmiljöer vid vattendrag och inte enbart gälla för att trygga energiförsörjningen. Trots det har så inte skett.

RAÄ anser att Sverige genomför vattendirektivet alltför rigoröst. Möjligheter att söka undantag från miljöreglerna finns, men har inte utnyttjats i Sverige. Tvärtom, påpekar RAÄ, har Sverige alltså enbart valt att utnyttja undantagsreglerna för att trygga elförsörjningen från vattenkraften, inte för att skydda kulturarvsmiljöer.

Utskottets ställningstagande

För kulturutskottets vidkommande handlar vattendirektivet huvudsakligen om hur det ska tillämpas för att skydda kulturmiljöer vid vattendrag, främst kvarnar och dammar som inte sällan finns i anslutning till bruksorter. Dessa miljöer förmedlar en bild av svensk industrihistoria och speglar samhällets utveckling genom tiderna samt bidrar till att skapa förståelse för hur människor levt och verkat.

Utskottet delar Riksantikvarieämbetets (RAÄ) bedömning om betydelsen av att skydda känsliga kulturmiljöer som är belägna vid vatten. RAÄ har anförts att möjligheten att göra undantag från vattendirektivets krav på vattenkvalitet borde tillämpas för att värna kulturmiljön.

Kulturutskottet föreslår utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta att miljö- och jordbruksutskottet tar ett utskottsinitiativ i enlighet med förslaget.

Stockholm den 15 juni 2021

På kulturutskottets vägnar

Christer Nylander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Viktor Wärnick (M), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Annicka Engblom (M), Aron Emilsson (SD), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Anna Wallentheim (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Pernilla Stålhammar (MP), John Weinerhall (M) och Azadeh Rojhan Gustafsson (S).

Avvikande meningar

1. Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (S, L, MP)

Christer Nylander (L), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Anna Wallentheim (S), Åsa Karlsson (S), Pernilla Stålhammar (MP) och Azadeh Rojhan Gustafsson (S) anför:

Det pågår ett arbete inom vattenmyndigheterna att ta fram åtgärdsprogram för de fem vattendistrikten. I samråden som avslutades den 30 april har ett stort antal synpunkter kommit in med många olika inriktningar. Vi vill att expertmyndigheterna nu självständigt ska få gå igenom och bedöma dessa synpunkter och förslag. Detta bör inte föregripas genom ett uttalande från riksdagen under pågående process. Därmed kan vi inte ställa oss bakom förslaget till utskottsinitiativ.

2. Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Jag ser inga skäl till tillkännagivande enligt förslaget till utskottsinitiativ i miljö- och jordbruksutskottet. Jag anser inte att riksdagen ska föregripa resultatet av det arbete som nu pågår inom vattenmyndigheterna. Det är vattenmyndigheternas ansvar att ta fram åtgärdsprogram för de fem vattendistrikten, och dessutom har vattenmyndigheterna gett regeringen möjlighet att pröva åtgärdsprogrammen. Resultatet av dessa beredningsprocesser bör inte föregripas. Åtgärdsprogrammen är av stor betydelse för att Sverige ska komma till rätta med de miljöproblem som finns i och kring våra vattenmiljöer. Jag anser därför att miljö- och jordbruksutskottet borde besluta att inte ta något utskottsinitiativ.

Särskilt yttrande

Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (SD)

Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD) anför:

Vi står bakom utskottets ställningstagande, men i tillägg till det vill vi framföra ytterligare två dimensioner. Det första är att EU-direktiv kan innebära en fara för kulturmiljöer i Sverige. Där det är svårt att få en full översyn över vilken påverkan direktiven får. Principen om att kulturpolitiken är en nationell angelägenhet bör upprätthållas, och EU-direktiv ska inte kunna användas för att motivera rivning av kulturmiljöer i Sverige.

Vi anser också att regeringen bör säkra att kulturmiljöer vid vattendrag klassas under undantaget för kraftigt modifierade vattendrag så som gjorts i andra EU-länder i anslutning till vattendirektivet. Regeringen har redan gjort detta för att skydda våra större vattenkraftverk, men har underlåtit att göra det för att skydda Sveriges kulturarv. Svenska staten ska vårda vårt gemensamma kulturarv och landets kulturmiljöer och inte mot bakgrund av EU-direktiv möjliggöra rivningar av dessa. De möjligheter som finns att hävda och skydda vårt kulturarv på alla politiska nivåer bör omedelbart utnyttjas.